

Въ полза на прѣдполагаето *мюсюманство* на дунавскитѣ българи може да се приведе само единъ отъ въпроситѣ на българитѣ къмъ папа Николая, гдѣто се говори за сарадински книги. Обаче турко-финската теория съвсѣмъ забравя, че Мала-Азия и Сирия сѣ много по-близки до Балканския полуостровъ, отколкото Кама и Волга, и блънува за нѣваки непосредни връзки между дунавскитѣ и камскитѣ българи, за каквито връзки историята нищо не ни говори. По-рано може да се прѣдположи, че сѣ съществували нѣваки сношения между дунавскитѣ българи и таврическитѣ и таманскитѣ, но тия послѣднитѣ бѣха чужди на мюсюманството. — Това строго различаване между дунавски и камски българи е отъ голѣма важностъ, защото то ни обяснява и малкиятъ интересъ на Иловайскій за свидѣтелствата на арабитѣ отъ ибн-Фодлана насамъ. — Авторътъ очевидно приема мнѣнието на Френа, че камскитѣ българи прѣдставятъ една амалгама отъ разнородни етнични елементи. „Очевидно угро-тюрскіе элементы подавали своею массою элементъ болгаро-славянской, но не могли его совершенно усвоить. Въ свою очередь болгаро-славянской элементъ, положившій начало государственному быту въ томъ краю, былъ слишкомъ слабъ численно и слишкомъ изолированъ отъ другихъ родственныхъ народовъ (а особенно въ принятіемъ ислама), чтобы ослабить туземные угорскіе и тюркскіе народы“ (Раз. 226, заб.). За това и въ третата часть на своето изслѣдване, което се занимава специално съ филологичнитѣ доказателства, Иловайскій взема въ внимание само тия, които се отнасятъ къмъ дунавскитѣ българи.

Своего гледище относительно ролата, която филологията трѣбва и може да играе въ рѣшеніето на чисто историчнитѣ въпроси, Иловайскій опрѣдѣля много ясно въ изслѣдваніята си върху началата на Русь. — Това гледище е прямо враждебно на осветената отъ родоначалника на норманската школа, Байера, етимологична метода, която намѣри многобройни почитатели. — „Въ виду ненадежности всякой другой поддержки, нѣкоторые изъ норманистовъ уже высказали мысль: яко бы вопросъ о происхожденіи Руси есть вопросъ не историческій, а филологическій“. Не въ сѣстояние да обори етимологичитѣ на своитѣ противници, Иловайскій намира за най-удобно да покаже въобщо неспособността на филологията, да рѣши съ единъ ненадѣжентъ материалъ, такива сложни исторични въпроси, като отъ своя страна, ползувайки се съ сжщата метода, изважда съвсѣмъ противоположни резултати, на които той като че ли не дава голѣмо значение. На много мѣста изглежда наистина, че Иловайскій употребя филологичната критика, само за да покаже нейната абсурдность; така напримѣръ като прави разборъ на нѣкои нормански имена, той свършва: „Въ всякомъ случаѣ мы считаемъ свои натяжки болѣе сносными, чѣмъ натяжки норманистовъ.“ Обаче явно е, че

ибн-Фодлана шавари носели и руситѣ) и пр. и пр. — Всячко това сѣ чърти, които не може да се признаатъ за фински или турски. Ср. и стр. 199, гдѣто Иловайски говори за човѣшки жертви, расичане на кучета при свързване на договори, многоженство, за обичая на българитѣ, да се разнасятъ, като приставяватъ къмъ какво и да е свещено дѣло — и т. н.